

COMMUNICATIVE LANGUAGE TEACHING (CLT) METODINING
BOSHLANG'ICH SINFLARDA SAMARADORLIGI

Yangiboyeva Iroda To'lqin qizi

Termiz davlat universiteti Xorijiy filologiya fakulteti

Filologiya va tillarni o'qitish: ingliz tili ta'lim yo'nalishi talabasi

E-mail: yangiboyevairoda7@gmail.com

ORCID: 0009 0008 7542 8729

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada Communicative Language Teaching (CLT) metodining boshlang'ich sinflarda qo'llanish samaradorligi tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida eksperimental va nazorat guruhlarini o'rtasida qiyosiy tahlil o'tkazildi. Natijalar CLT metodining o'quvchilarning og'zaki nutqi, tinglab tushunish ko'nikmasi hamda o'quv motivatsiyasiga ijobiy ta'sir ko'rsatishini tasdiqladi.

Kalit so'zlar: *kommunikativ kompetensiya, CLT, boshlang'ich ta'lim, nutq ko'nikmasi, metodika*

АННОТАЦИЯ

В данной статье анализируется эффективность метода Communicative Language Teaching (CLT) в начальных классах. В ходе исследования был проведён сравнительный анализ между экспериментальной и контрольной группами. Результаты подтвердили, что метод CLT оказывает положительное влияние на развитие устной речи учащихся, навыков аудирования и учебной мотивации.

Ключевые слова: *коммуникативная компетенция, CLT, начальное образование, речевые навыки, методика.*

ABSTRACT

This article analyzes the effectiveness of the Communicative Language Teaching (CLT) method in primary school classes. A comparative analysis was conducted between the experimental and control groups during the study. The results confirmed that the CLT method has a positive impact on students' speaking skills, listening comprehension, and learning motivation.

Keywords: *communicative competence, CLT, primary education, speaking skills, methodology.*

KIRISH

Chet tilini o'qitishda kommunikativ yondashuv XX asrning ikkinchi yarmida shakllandi. Ushbu metodning nazariy asoslari Dell Hymes tomonidan ilgari surilgan kommunikativ kompetensiya tushunchasiga borib taqaladi. Olim tilni nafaqat grammatik tizim, balki ijtimoiy muloqot vositasi sifatida talqin qilgan.

Keyinchalik Michael Canale va Merrill Swain kommunikativ kompetensiyaning grammatik, sotsiolingvistik, diskurs va strategik komponentlarini ishlab chiqdilar.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining yosh xususiyatlari — faollik, o'yin orqali o'rganishga moyillik va muloqotga intilish — CLT metodining samarali qo'llanishiga zamin yaratadi. Shu sababli mazkur tadqiqotning maqsadi CLT metodining boshlang'ich sinflarda samaradorligini aniqlashdan iborat.

ADABIYOTLAR TAHLILI

CLT metodining shakllanishi kommunikativ kompetensiya nazariyasiga asoslanadi. Dell Hymes tilni ijtimoiy kontekstda qo'llash qobiliyatini kompetensiyaning ajralmas qismi sifatida ko'rsatadi.

Michael Canale va Merrill Swain kommunikativ kompetensiyani to'rt komponentga ajratib, til o'qitishda funksional yondashuv zarurligini asoslab berdilar.

William Littlewood CLT metodining amaliy mexanizmlarini ishlab chiqib, rolli o'yinlar va juftlik ishlari samarali vosita ekanini ta'kidlaydi.

Jack C. Richards va Theodore Rodgers CLTni zamonaviy metodlar tizimida muhim o'rin tutuvchi yondashuv sifatida ko'rsatgan.

Jeremy Harmer boshlang'ich bosqichda kommunikativ mashg'ulotlar o'quvchilarning nutqiy faolligini oshirishini ilmiy va metodik jihatdan asoslab bergan.

David Nunan esa til o'qitishda o'quvchi markazidagi yondashuv samaradorligini ta'kidlaydi.

Tahlil shuni ko'rsatadiki, mavjud ilmiy manbalar CLT metodining nazariy asoslarini keng yoritgan bo'lsa-da, boshlang'ich sinflarda empirik tadqiqotlar nisbatan kam uchraydi. Shu jihat mazkur tadqiqotning dolzarbligini belgilaydi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot dizayni:

Tadqiqot kvazi-eksperimental dizayn asosida olib borildi. Unda umumiy 50 nafar 3-sinf o'quvchilari ishtirok etdi.

- **Eksperimental guruh** (25 nafar) — darslar Communicative Language Teaching (CLT) asosida olib borildi.

- **Nazorat guruhi** (25 nafar) — an'anaviy grammatika-tarjima metodi asosida o'qitildi.

Tadqiqot davomiyligi: tajriba 12 hafta davom etdi (haftasiga 3 soat dars).

Qo'llanilgan metodlar

Eksperimental guruhda quyidagi faoliyat turlari qo'llanildi:

- ✓ role-play (rolli o'yinlar)
- ✓ juftlik va guruhli ish
- ✓ real hayotiy vaziyatli dialoglar
- ✓ kommunikativ o'yinlar

Nazorat guruhida esa grammatik mashqlar, tarjima va yozma topshiriqlarga ustuvorlik berildi.

Ma'lumot to'plash vositalari

- Pre-test (boshlang'ich diagnostika)
- Post-test (yakuniy baholash)
- Kuzatuv jadvali
- Motivatsiya so'rovnomasi

Baholash mezonlari:

1. Og'zaki nutq ravonligi
2. Tinglab tushunish
3. Leksik zaxira
4. Grammatik to'g'rilik

Natijalar

Quyida eksperimental va nazorat guruhlarining pre-test va post-test natijalari keltiriladi.

Table 1

Eksperimental va nazorat guruhlarining test natijalari (% hisobida)

GURUH	PRE-TEST (%)	POST-TEST (%)	O'SISH (%)
Eksperimental (CLT)	54	86	+32

Nazorat (an'anaviy)	52	63	+11
--------------------------------	----	----	-----

Natijalardan ko'rinib turibdiki, eksperimental guruhda o'sish ko'rsatkichi 32% ni tashkil etdi, nazorat guruhida esa bu ko'rsatkich 11% bilan cheklangan.

Quyida motivatsiya so'rovnomasi natijalari keltiriladi:

Table 2

O'quvchilarning o'quv motivatsiyasi darajasi (%)

MOTIVATSIYA DARAJASI	EKSPERIMENTAL	NAZORAT
Yuqori	80%	46%
O'rtacha	16%	38%
Past	4%	16%

Eksperimental guruhda yuqori motivatsiya darajasi sezilarli ustunlik qilgan.

MUHOKAMA

Olingan natijalar CLT metodining boshlang'ich sinflarda samarali ekanligini ko'rsatadi. Eksperimental guruhdagi 32% lik o'sish ko'rsatkichi o'quvchilarning og'zaki nutqi va tinglab tushunish ko'nikmalari ancha rivojlanganini tasdiqlaydi.

Bu natijalar Dell Hymes tomonidan ilgari surilgan kommunikativ kompetensiya nazariyasiga mos keladi, ya'ni tilni real muloqotda qo'llash qobiliyati asosiy mezon hisoblanadi.

Shuningdek, Michael Canale va Merrill Swain modelida ko'rsatilgan kompetensiya komponentlari eksperimental guruhda yanada faol shakllangani kuzatildi.

Motivatsiya natijalari esa CLT metodining psixologik jihatdan ham qulay ekanini ko'rsatdi. Juftlik va guruhli ishlar o'quvchilarni faol muloqotga undadi va dars jarayonida ijobiy muhit yaratdi.

Nazorat guruhida grammatik aniqlik saqlangan bo'lsa-da, erkin nutq rivoji sezilarli darajada oshmagan. Bu esa an'anaviy metodning kommunikativ kompetensiyani to'liq shakllantira olmasligini ko'rsatadi.

XULOSA

Tadqiqot natijalari CLT metodining boshlang'ich sinflarda samarali ekanligini ko'rsatdi. Ushbu metod:

- nutqiy kompetensiyani rivojlantiradi;
- o'quv motivatsiyasini oshiradi;
- tabiiy muloqot muhitini yaratadi.

Shu bois boshlang'ich ta'lim jarayonida CLT metodidan keng foydalanish tavsiya etiladi. Biroq metodni samarali qo'llash o'qituvchidan yuqori metodik tayyorgarlikni talab qiladi. Shu sababli CLTni strukturaviy mashqlar bilan uyg'unlashtirish maqsadga muvofiqdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Canale, M., & Swain, M. (1980). Theoretical bases of communicative approaches to second language teaching and testing. *Applied Linguistics*, 1(1), 1–47.
2. Harmer, J. (2007). *How to teach English*. Pearson Longman.
3. Hymes, D. (1972). On communicative competence. In J. B. Pride & J. Holmes (Eds.), *Sociolinguistics* (pp. 269–293). Penguin Books.
4. Littlewood, W. (1981). *Communicative language teaching: An introduction*. Cambridge University Press.
5. Nunan, D. (1991). *Language teaching methodology: A textbook for teachers*. Prentice Hall.